

GRENDEL LAJOS

Szlovákiai magyarok az EU kapujában (Hozzászólás Hunčík Péter tanulmányához)

2004. május 1-jén előreláthatólag lezárul az a hosszúra nyúlt átmeneti időszak, amelyben a közép-európai kis államok eljutnak a szovjet megszállással súlyosbított totalitárius diktatúrától az Európai Unió tagságához. Ebben a majdnem másfél évtizedre nyúló időszakban térségünknek mind a politikai, mind a civil szerveződéseit a demokratikus jogállami intézményrendszer kiépítésének és konszolidációjának roppant feladata kötötte le, nem kevés lemondást és áldozatot követelve a társadalomtól. Nyilvánvaló, hogy az Európai Unió tagság meg fogja változtatni mind a magyarországi, mind a szlovákiai politikai diskurzus jellegét. Ezeknek a magyar–magyar kapcsolatok is része voltak, s föltehetőleg ezután is még jó ideig a része lesznek. Hunčík Péter tanulmányának nagy érdeme, hogy a diskurzusváltásra időben és körültekintéssel figyelmeztet. Kényesnek tűnő kérdéseket feszeget annak reményében, hogy amit mond, az nem marad pusztába kiáltott szó.

A demokratikus jogállam alapjainak lerakását Szlovákiában a visegrádi szomszédainál jóval kiélezettebb belpolitikai küzdelem kísérte, amelynek tétje 1998-ig az volt, hogy az új állam autokratikus-nacionalista vagy polgári-demokratikus alapokon fog-e felépülni. Ez a késhegyig menő, drámai harc anomáliákat is szült, amelyeknek egy része makacsul tartja magát ma is, amikor az állam jellegéért vívott harc kimenetele már eldőlt. Szlovákia jövőjét, belátható horizonton belül, nem fenyegeti autokratikus-nacionalista fordulat veszélye. Uniós belépésünk a polgári-demokratikus fejlődés egyik legmegbízhatóbb garanciája lehet. A legutóbbi évek bel- és külpolitikai fejleményei kedvező feltételeket teremthetnek a szlovákiai magyarság civil önszerveződéséhez is, amelynek fontosságáról, ha jól értettem, Hunčík Péter is beszél. Amikor a szlovákiai magyarok infantilizálódását kárhoztatja vagy a politikai platformok és az autonóm viselkedés hiányát emlegeti, közéletünknek azokra az anomáliákra mutat rá, amelyekről a legsürgősebben meg kellene szabadulnunk. Anomáliákra, amelyek fölött a szlovákiai magyarság elsöprő többségének bizalmát élvező, legitimitását demokratikus választásokon újra meg újra megerősítő politikai párt, a Magyar Koalíció Pártja (MKP) sem hunyhat szemet. Hunčík Péter tanulmányát így akár az MKP vezetéséhez intézett üzenetként is olvashatjuk. Az én olvasatomban ez az üzenet politikai stratégiaváltást szorgalmaz, de legalábbis az eddigi stratégián belül a hangsúlyok áthelyezését olyan irányban, hogy azok a szlovákiai magyarság civil önszerveződését, intézményrendszere kiszélesítését a mainál átgondoltabban és eredményesebben segítse elő.

Gondolhatnánk, mindez magától értetődik, Hunčík Péter nyitott kapukat döntet. Ezzel szemben én úgy vélem, mindez csöppet sem magától értetődő dolog. Az MKP-t kényszer, a mečiari nemzeti-populista államraison megerősödésétől való félelem szülte, amely a szlovákiai magyarokat arra bírta, hogy egy emberként sorakozzanak föl új pártkoalíciójuk és annak vezetői mögé. Így keletkezett az a paradoxon, hogy a többpártrendszerű állam legnagyobb nemzeti kisebbsége visszatért az egypártrendszerhez. Igaz, ennek az egypártrendszernek semmi köze a totalitárius államok egy-

pártrendszeréhez. De azt sem állíthatjuk, hogy az ilyesmi „normális” dolog lenne pluralista társadalmakban. Az MKP ma monopolhelyzetet élvez a szlovákiai magyarok közösségében, s ez a monopolhelyzete föltehetőleg mindaddig megmarad, amíg valamelyik demokratikus szlovák párt át nem veszi és magáévá nem teszi az MKP agendáját. Ez pedig talán még középtávon sem valószínű. Márpedig a történelmi tapasztalatok azt sugallják, hogy ha egy párt a monopolhelyzetét hosszabb távon is megrendíthetetlennek tartja, kísértést érezhet arra, hogy előbb a pártot, majd annak választóit is homogenizálja. Kísértésbe eshet, hogy akaratát független, civil szervezetekben is érvényesítse, hogy kilépve a politikai érdekérvényesítés parlamenti kereteiből, a civil szférában és a szellemi életben is klientúrája révén valamiféle iránymutató, vezető szerepet vindikáljon magának. Azt nem állítom, hogy itt tartanánk, de az ilyen tendenciának, tisztán pártszempontú klientúraépítésnek a jeleit lehetetlen nem észrevenni. Az pedig köztudott, hogy a pártéval nem egyező nézettekkel és véleményekkel szemben az MKP vezetőinek igen alacsony a toleranciaküszöbe.

Vagyis: amiként a Hunčík Péter által megfogalmazott problémák kezelésének és megoldásának az MKP motorja és végrehajtója lehet, ugyanúgy lehet a kerékkötője is. Egyáltalán nem mindegy, hogy a Hunčík Péter tanulmányában lefektetett célok az MKP közreműködésével vagy az MKP ellenére valósulnak-e meg. Egyáltalán: megvalósíthatók-e az MKP közreműködése nélkül? Érdekében állhat-e az MKP-nak különféle politikai platformok párbeszéde és versenye? Szüksége van-e az MKP-nak autonóm személyiségekre a szlovákiai magyar közéletben? Szüksége van-e autonóm szellemi műhelyekre? Ezekre a kérdésekre talán már rövid időn belül választ kapunk.